

Văn hóa dân gian trong mắt trẻ
XEM “CUNG PHI
ĐIỂM BÍCH”, NGÃM
VỀ LỄ ĐỜI

Đa phần khán giả đều bảo cũng đã nhiều năm rồi mới có một buổi xem cải lương mà vở diễn và nghệ sỹ để lại ấn tượng nghệ thuật sâu đậm đến như vậy. Có người cứ tần ngần đứng lại ở khán phòng như chưa tan được cái băng khuâng, vừa như tiếc nuối, vừa như thương cảm cho số phận trớ trêu tài sắc bị lưu đày của Điểm Bích; cái chết nghĩa khí của Vũ Phong; sự ăn năn muộn màng của vua Trần Anh Tông; sự khuất sâu vào thế giới thiên định tâm linh của sư tổ Huyền Quang; tiếng kêu đứt ruột của Nhài... Có gì đó như vị mặn của nước mắt oan ức làm thành ẩn ức trong ta khi câu chuyện tình - đời; đạo - nghĩa quân vương đó khép lại.

Nhà văn Hoàng Công Khanh đã viết kịch bản này vào năm 1989. Đạo diễn Anh Tú đã có ý định nhưng thay vào đó là “Kiều Loan” của thi nhân Hoàng Cầm; để rồi cho đến bây giờ, nữ đạo diễn Quỳnh Mai đưa kịch bản đó lên sân

khẩu dự cuộc thi “Tài năng trẻ Đạo diễn sân khấu toàn quốc, 2007” và đêm 25/12/2007 chị nhận được vị trí cao nhất - giải A. Tác giả kịch bản văn học đã nhận xét: Đây là truyện truyền kỳ xa lắm rồi, nhưng đạo diễn lại đưa nó vào thế giới thực và như thực để chinh phục người xem. Đau đớn đến lãng mạn, trữ tình đến không tưởng, có đấy mà không, không đấy mà có, tâm linh như hiện hữu trong hiện thực mong manh.

Câu chuyện kịch là quan hệ tay tứ. Vũ Phong đơn phương yêu cô bạn từ thời thanh mai trúc mã, nay cô phải làm cung phi, vua Trần Anh Tông sai cô đi làm “mỹ nhân kế” với cố gắng tha hóa sư tổ Huyền Quang làm cớ cho vua khẳng định hoặc phủ định phẩm chất của tâm đạo. Thời gian đã là một năm và đêm nay là thời hạn cuối cùng cho mọi việc, mọi người phải làm cho bằng xong theo chức phận của mình. Kịch được cấu trúc trên nguyên tắc “tam duy nhất” nên xung đột căng thẳng với tiết tấu nhanh.

Trở trêu chuyện đời lại là “*kẻ chinh phục lại thành người bị khuất phục*” - Điểm Bích yêu sư tổ tha thiết tự lòng mình. Sư tổ nhận ra và rung động nhưng phải cố chống lại những cảm xúc tự nhiên trong con người mình. Họ đuổi theo nhau trong trạng thái như hình với bóng: như hình mất bóng; như bóng không hình. Do là giờ khắc then chốt cuối nên tất cả phải bộc lộ cao nhất và bị kịch nhất là cứ thoát ra được ở hoàn cảnh nào thì cũng là khép lại ở ngay cái khe vừa mở ra đó. Thân phận con người - nhân vật bình thường như mong manh trên sợi dây của cường quyền quân thế với thân phận “con đỏ” và càng phiêu du trong sự mơ tưởng về tình yêu, hạnh phúc khi bên kia đã là pháp trường rồi.

Đại sứ triều đình và cô hầu (Nhài) thân tín đến chùa Hoa Yên để thúc giục Điểm Bích hoàn thành sứ mệnh “nội gián”: Cho cô được buông thả mình công khai miễn sao hạ gục được thần tượng Huyền Quang. Điểm Bích bày tỏ mình trong “cái được phép” bằng chính trái tim non nớt với một tình yêu lớn mang đầy khao khát. Cô được thực là “bản thể” trong cái giả của trò diễn. Điểm Bích là những thanh âm tự run rẩy mà vang lên trên cây đàn “không dây

không phím” của sư tổ - một ước lệ đến khó tin của con người khi biết yêu và hòa điệu nhưng lại thật dễ tin trong tưởng tượng nghệ thuật.

Điểm Bích thú nhận với cô hầu gái (Nhài) về tình yêu đơn chiếc của mình dành cho sư tổ. Nhài lại là em gái của Vũ Phong - nay là “*người say chột*” lẻo đẻo theo “*cô bạn xưa*” vừa như bảo vệ, vừa như trả hận, vừa như ngăn chặn sự thoái hóa tâm đức của việc mà Điểm Bích phải làm. Mâu thuẫn của câu chuyện kịch đều mở trước người xem cho nên tất cả chỉ còn là “trò diễn”. Điểm Bích tha hồ diễn, phóng túng, lừa dối, khêu gợi lúc gần lúc xa: cả châu văn, cả hầu đồng, cả sẵn sàng dâng hiến. Cô như một mũi tên đa năng đã phóng ra và đòi tới đích, chống lại cả quân vương cả pháp quyền. Nhưng cô - con người trong cô bất lực trước âm mưu chính trị và sự vững chãi diệt dục của đức tin tôn giáo.

Vũ Phong và Điểm Bích trở thành nạn nhân của bi kịch. Sư tổ đi đến sự vô định. Còn Quân vương thì vô cảm. Con người tự nhiên thất bại nhưng không xin cứu vớt, không chấp nhận sự ban phát thương hại của Quân vương Trần Anh Tông đầy nghi kỵ kia. Cô xin trở lại với đời - lấy lại cuộc đời mà cô đã bị cướp đoạt, bị mất cắp cho dù có cát bụi thân gái dặm trường đến mấy. Cô đi vào cái gió bão để “*tim - cái đáng tìm: Một con người một trái tim/ Một tình yêu một niềm tin một đời/ Một thanh âm một nụ cười/ Một thương một nhớ một trời yêu riêng*”. Cô đi tìm lại mình chứ không phải về lại kiếp Cung phi là cô trách cả “*người ấy*”:

*“Ai yêu em đó người thương
Xin đừng là bóng hoa vương mặt thềm
Ai yêu em nhớ đừng quên
Đừng là nửa Phật, nửa tiên, nửa... đời”*

Tác giả Hoàng Công Khanh, đạo diễn Hoàng Quỳnh Mai, nghệ sỹ Thanh Thanh Hiền qua máu thịt con tim của Điểm Bích kia mà ngân lên trên vụn vụn cây đàn không dây không phím, tạo nên sự băng khuáng khôn tả, như hụt hẫng, như mất mát của lòng tin. Và điều đó làm nên ấn tượng cuộc sống trong nghệ thuật, làm nên giá trị thưởng nghề nghiệp cao nhất cho Đạo diễn trẻ - tài năng Hoàng Quỳnh Mai trong cuộc thi này với “*Cung phi Điểm Bích*”.

Nguyễn Thị Hương
Cựu SV Khoa Văn học